

Διεθνές Συνέδριο για την Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες

Τόμ. 5 (2015)

Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες 2007-2014. Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου. Διεθνές Συνέδριο για την Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες

Παιδαγωγική Του Τόπου, Land Arts of the American West

Bill Gilbert

doi: [10.12681/visualmarch.3076](https://doi.org/10.12681/visualmarch.3076)

Εικ. 1

Παιδαγωγική Του Τόπου: Land Arts of the American West

Ξεκίνησα με μια διαρκώς αυξανόμενη αίσθηση ανησυχίας, μια αμφιβολία για το μοντέλο που εφαρμόζεται στις σχολές τεχνών στις ΗΠΑ γενικότερα και στο Πανεπιστήμιο του Νέο Μεξικό ιδιαίτερα (UNM.) Με τον καιρό άρχισα να αμφισβητώ την ολοκληρωτική υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού κανόνα στη σύγχρονη τέχνη και στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Αναρωτιόμουν αν προετοιμάζουμε τους φοιτητές/τριες μας για το ταχύτατα μεταβαλλόμενο περιβατολογικό και κοινωνικό περιβάλλον που θα εισέλθουν μετά την αποφοίτησή τους.. Αν αποκτούν τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να συμβάλουν σε μια χώρα που αγωνίζεται να προσαρμοστεί σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη εθνική ταυτότητα και ένα πλανήτη που αντιμετωπίζει τα αποσταθεροποιητικά αποτελέσματα της ταχείας κλιματικής αλλαγής.

Δεν υπάρχει ερώτημα για το πόσο διαφορετικός είναι ο κόσμος που αντιμετωπίζουν οι απόφοιτοί μας από εκείνων που περίμενε τους αποφοίτους των σχολών των ΗΠΑ το 1970. Αν και οι ακριβείς λόγοι της τρέχουσας περιβατολογικής και πολιτισμικής αλλαγής παραμένουν αδιευκρίνιστες, υπάρχει μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση του πως οι συλλογικές δραστηριότητες του είδους μας έχουν αλλάξει τον πλανήτη μας με αλλαγές που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν σε μια γεωλογική περίοδο. Παλαιότερες ιδέες για τον διαχωρισμό φύσης και τέχνης δεν ισχύουν πλέον. Ο πλανήτης θερμαίνεται με ταχείς ρυθμούς, η εξαφάνιση των ειδών κλιμακώνεται, οι ανθρώπινοι πληθυσμοί μετακινούνται. Οι επιπτώσεις μιας αναδυόμενης Ανθρωπογενούς Εποχής είναι σημαντικές. Με τη συνειδητοποίηση ότι οι άνθρωποι έχουν επιδράσει σημαντικά στους μηχανισμούς που σχηματίζουν τη ζωή στον πλανήτη, έρχεται και μια τρομακτική ευθύνη. Για να έχουν νόημα σε αυτή την περίοδο οι τέχνες οφείλουν να συμμετέχουν στην συλλογική διάδραση και να συμμετέχουν στις αφηγήσεις μας τόσο ως έθνος όσο και ως είδος. Για μας που ασχολούμαστε με την μόρφωση αυτή η νέα συνειδητοποίηση απαιτεί και ένα καινούργιο σκεπτικό προσέγγισης. Το να διδάσκει κανείς ιστορία ως ένα περικλειστο τομέα γνώσης που καθορίζεται από την ίδια της την ιστορία, αποκομμένη από το ευρύτερο κοινωνικό και οικολογικό περιεχόμενο δεν έχει πλέον νόημα. Η προσπάθειά μας να διορθώσουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε απαιτεί μια προσοπτική που ενεργοποιεί τον ευρύτερο δυνατό πολιτιστικό διάλογο. Οι τέχνες μπορούν να συμβάλουν με το δημιουργήσουν με νέα συνεργατική, διανεμητική, συνδυαστική προσέγγιση η οποία θα αντικαταστήσει το τρέχον ατομικό παράδειγμα.

Το να σχεδιαστεί εκ νέου η πανεπιστημιακή εκπαίδευση για μπορέσει να διερευνήσει το μεταβαλλόμενο πολιτιστικά και οικολογικά τοπίο δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Είναι εύκολο να παραλύσει κανείς από την πολυπλοκότητα του σκοπού και την κινούμενη άμμο των θεμάτων. Πως σχεδιάζει κανείς την εκπαίδευση σε ένα μεταβαλλόμενο παρόν για ένα αβέβαιο μέλλον;

Το 1999 ξεκινήσαμε στο University of New Mexico ένα πείραμα στην καλλιτεχνική παιδεία που το ονομάσαμε Land Arts of the America West (LAAW). Ως πρόθεση υπήρξε να προσδιορίσουμε εκ νέου τη σχέση μας μεταξύ φύσης και πολιτισμού, να προσεγγίσουμε το αστικό κέντρο και την απομακρυσμένη έρημο ως μια συνέχεια μάλλον, παρά ως μια διαλεκτική αντιπαράθεση. Σκοπός μας υπήρξε να δημιουργήσουμε ένα πρόγραμμα σπουδών που θα βασιζόταν στη συνειδητοποίηση ότι η έρημος είναι μια πολιτιστική κατασκευή και ότι το αστικό κέντρο είναι ένα περιβάλλον. Στα δεκαπέντε χρόνια που ακολούθησαν αναπτύξαμε το πρόγραμμα Land Arts of the American West program, ως ένα μοντέλο για μια εκπαίδευση στην τέχνη που στηρίζονταν στον τόπο. Πέντε χρόνια πριν, επεκτείναμε αυτό το αρχικό πείραμα για να δημιουργήσουμε μια περιοχή Τέχνης και Οικολογίας στο Τμήμα Τεχνών και Ιστορίας δημιουργώντας ένα πλήρες πρόγραμμα σπουδών για τους μεταπτυχιακούς και προπτυχιακούς φοιτητές στις εικαστικές τέχνες.

Στην αρχική μορφή του πειράματός μας βασιστήκαμε στις παρακάτω παραδοχές γνωρίζοντας ότι κατά τη διάρκεια εξέλιξης των εμπειριών που θα αποκομίζαμε από τη διαδικασία, αυτές οι παραδοχές θα μπορούσαν να παραβλεφθούν για να δημιουργηθούν καινούργιες αρχικές συνθήκες.

1) Οι σύγχρονοι σπουδαστές τέχνης θα πρέπει να μπορούν να εργαστούν σε διαθεματικές προσεγγίσεις.

2) Οι σπουδαστές θα πρέπει να μπορούν να εργάζονται συνεργατικά/συνεταιριστικά ως μέλη μια ευρύτερης ομάδας και όχι μόνο σε ατομικό πλαίσιο

3) Οι σπουδαστές θα πρέπει να αναπτύσσουν τη γνώση σε συγκεκριμένες κουλτούρες και περιβάλλοντα και όχι σε αφηρημένες έννοιες του ενός από τα παραπάνω ή και των δύο.

Αυτές οι βασικές παραδοχές οδήγησαν στη δημιουργία της παιδαγωγικής του τόπου. Τίθεται το ερώτημα κατά πόσο είναι χρήσιμο και σε τι διαφέρει αυτή η προσέγγιση από τις ήδη υπάρχουσες παιδαγωγικές προσεγγίσεις της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης. Στο σημείο αυτό βρεθήκαμε αντιμέτωποι με τον τρόπο λειτουργίας των περισσότερων πανεπιστημιακών τμημάτων τέχνης αυτής της χώρας ότι ο Ευρω αμερικανικός κανόνας που εφαρμόζεται είναι παγκόσμια εφαρμόσιμος και σε όλες τις περιοχές αυτής της χώρας (αν όχι και του κόσμου). Αν δεχθούμε ότι η ιστορία των καλλιτεχνικών πρακτικών στο Νέο Μεξικό διαφέρει από την αντίστοιχη ιστορία του Κονέκτικατ θα πρέπει να δεχθούμε ότι και ένα εκπαιδευτικό σύστημα στο UNM θα πρέπει να αναπτύσσεται με ένα διαφορετικό τρόπο από εκείνο στο Yale.

Επιλέξαμε να προχωρήσουμε με τη στρατηγική του «σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά». Θα θέλαμε να απευθύνουμε τα παγκόσμια θέματα όπως την πολιτισμική ποικιλότητα και την κλιματική αλλαγή μέσα από τις τοπικές εκφράσεις τους στην περιοχή που διαμένουμε στις Νοτιοδυτικές Ηνωμένες Πολιτείες και στο βόρειο Μεξικό (την Έρημο Chihuahuan, το Οροπέδιο του Colorado Plateau και την Great Basin). Το πρόγραμμά μας στηρίζονταν στο να συνδέσουμε τους σπουδαστές μας με περιβαντολογικές και πολιτισμικές όψεις του τόπου διαμονής μας. Τα μαθήματα που θα μαθαίνονταν εδώ, οι μεθοδολογίες που θα αναπτύσσονταν με αυτό το περιεχόμενο θα μπορούσαν να υιοθετηθούν από τους σπουδαστές μας για συγκεκριμένες διατυπώσεις αυτών των μετα-θεμάτων σε άλλες περιοχές έτσι όπως θα ανέπτυσαν τις σταδιοδρομίες τους (εικ. 1).

Σχεδιάζοντας αρχικά το πρόγραμμα το κύριο χαρακτηριστικό έγινε αυτό που θα μπορούσε να προσφέρει η σωματική ενασχόληση με το LAAW. Όπως η κουλτούρα μας απομακρύνεται από το περιβάλλον ολοένα και λιγότεροι από τους φοιτητές/τριες μας έχουν κάποια γνώση της σημασίας του Albuquerque στην οικολογία της περιοχής. Οι φοιτητές/τριες έχουν μια πολιτική κατανόηση της σημασίας του περιβάλλοντος, αλλά αυτή η κατανόηση δεν εδράζεται στην πραγματική οικειότητα με τον τόπο.

Εικ. 3

Από αυτή την άποψη το LAAW εργάστηκε για να καταστήσει τους τοίχους της ακαδημίας πιο ανοικτούς με το να παράσχει στους φοιτητές/τριες την άμεση ενασχόληση με το περιβάλλον και τις τοπικές κοινότητες της περιοχής μας κατά τη διάρκεια ενός πλήρους εξαμήνου. Δημιουργήσαμε μια παιδαγωγική του τόπου για τις τέχνες για να παντρέψουμε το περιεχόμενο και το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτό το περιεχόμενο υφίσταται. Το LAAW προτείνει μια διαφορετική προσέγγιση για το πώς οι φοιτητές/τριες μαθαίνουν, όπου ο ίδιος ο τόπος και η συμμετοχή του σώματος καθίστανται το κύριο μέρος της διαδικασίας μάθησης. Με αυτό τον τρόπο προτείνει μια εναλλακτική εκπαιδευτική διαδικασία που ευθυγραμμίζεται πλήρως με το πώς η τέχνη κατασκευάζεται στην πραγματικότητα. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση χρειάζεται η ολοκληρωτική συμμετοχή του είναι, μια διάδραση τόσο του σώματος όσο και του νου.

Με αυτό τον τρόπο καθίστανται ο τόπος και η συμμετοχή του σώματος οι κύριοι παράγοντες της εικαστικής πρακτικής. Η μέθοδος του LAAW ενδυναμώνει και πάλι τη γνώση του σώματος και την αντιληπτική ικανότητα για να δημιουργήσει μια ισορροπία ανάμεσα στο αφαιρετικό και το θεωρητικό. Στο UNM βρισκόμαστε σε μια εκτεθειμένη τοπογραφία της Αμερικάνικης Ηπείρου εκεί όπου συναντάται ο άξονας της γεωλογίας και της γεωγραφίας. Συνειδητοποιούμε ότι οι περισσότεροι από τους κατοίκους άλλων περιοχών πιστεύουν ότι το Νέο Μεξικό είναι μια αχανής έρημος. Στην πραγματικότητα το Νέο Μεξικό, αλλά και ολόκληρη η νοτιοδυτική περιοχή της χώρας, διακρίνονται ως μια από τις πλέον πλούσιες σε βιοποικιλότητα.

Αναπτύσσοντας τις διαδρομές μας επιλέξαμε εκείνους τους οικολογικούς θύλακες και τις πολιτιστικές παρεμβάσεις που θα επέτρεπαν στους σπουδαστές να αναπτύξουν την καλλιτεχνική τους πρακτική σε σχέση με την ιστορία των πολιτιστικών παρεμβάσεων στην περιοχή μας από την εποχή πριν την επικοινωνία με τους γηγενείς Βοριοαμερικάνους μέχρι τις σύγχρονες Αμερικανικές κουλτούρες. Η Πολιτεία του Νέου Μεξικού εμπεριέχει στοιχεία τόσο ποικιλόμορφα όσο είκοσι δύο ομοσπονδιακά αναγνωρισμένες φυλές, την ιστορία της Ισπανικής *Entrada*, μια ζωντανή σκηνή σύγχρονης τέχνης, την εμπροσθοφυλακή του έθνους στον αγώνα της με την μετανάστευση και κέντρα εθνικού επιπέδου για την καινοτομία στην επιστήμη, στην άμυνα και στην ενέργεια (εικ. 2).

Το LAAW πρόγραμμα εξοικειώνει τους σπουδαστές μας με γνώσεις που αφορούν διαφορετικές όψεις της περιβαντολλογικής και οικολογικής διάδρασης. Αυτό συμβαίνει με το να προσκαλούνται επισκέπτες καλλιτέχνες και επιστήμονες από ένα εύρος ειδικοτήτων και πολιτισμικών ομάδων για να συμμετάσχουν μαζί μας στο πεδίο έρευνας. Κάτω από την καθοδήγηση της Mary Lewis Garcia στην Acoma και του Juan Quezada στην Juan Mata Ortiz, περάσαμε μέρες περιπλανώμενοι σε τοποθεσίες όπου θα μπορούσαν να υπάρχουν εκμεταλλεύσιμες πηγές πετρελαίου. Αυτές οι εμπειρίες με γηγενή Land Art πρακτικές παρέχουν τους σπουδαστές μας το βαθύτερο περιεχόμενο με το οποίο εξερευνούν έργα όπως το Double Negative και τον Roden Crater

Εικ. 4

Οι σπουδαστές που έχουν τη διάθεση να εμβαθύνουν, κατανοούν την Αρχέγονη Θέση Πουέμπλο στο Moon House περπατώντας μέσα από τους γλιστερούς βράχους των κάλυψης, και σκαρφαλώνοντας από τον πυθμένα του ξεροπόταμου στην κορυφογραμμή του σε ένα επισφαλές χείλος είναι ουσιαστικά διαφορετικό από την εμπειρία που κερδίζεται από ένα βιβλίο (εικ. 3).

Εικόνες της κυρίαρχης κουλτούρας όπως το Spiral Jetty, το Lightning Field και τα Sun Tunnels κατανοούνται ως μέρος της συνέχειας της ανθρώπινης κατανόησης της γης που ανατρέχει σε 8 έως 10.000 χρόνια πίσω. Το Spiral Jetty καθίσταται ένα ολοκληρωτικά διαφορετικό έργο από τη γραφιστική εικόνα στο Artforum από τη στιγμή που περπατούν πάνω του από τις ακτές του Rozel Point αφού έχουν δει τα πετρογραφικά σπειροειδή σχέδια των γηγενών Αμερικάνων στα κάνυον και τις mesas σε όλες τις νοτιοδυτικές πολιτείες (εικ. 4).

Η οπτική που σχηματίζουν για τις αρχιτεκτονικές φόρμες του Roden Crater έτσι όπως σχηματίζουν τους χώρους του ουρανού επηρεάζεται από τον χρόνο που πέρασαν στα κίνια του Chaco Canyon. Για τους σπουδαστές του LAAW ο όρος Land Art επεκτείνεται σε ένα ευρύτερο πολιτιστικό προσδιορισμό.

Αξιολογώντας την πρώτη περίοδο εφαρμογής του πειράματος έγινε φανερό ότι η παιδαγωγική του τόπου έπρεπε να επεκταθεί και σε άλλες καλλιτεχνικές ειδικότητες. Για να μπορέσουμε να αναπτύξουμε περισσότερο τον τόπο και να μπορέσουμε να διευρύνουμε το πλαίσιο προσκάλεσα τον Chris Taylor να συμμετάσχει στο πρόγραμμα και να προσθέσει την οπτική του αρχιτέκτονα στις έρευνές μας. Αρχίσαμε να εξετάζουμε αρχιτεκτονικά και καλλιτεχνικά ίχνη στο φυσικό περιβάλλον. Ωστόσο το πλήρες φάσμα προερχόταν από τις μεγάλες χειρονομίες που άφησαν οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις και οι Ομοσπονδιακές υποδομές στα πολύ διακριτικά ίχνη που αποτυπώθηκαν σε ένα τοπίο που τείνει να διατηρεί όλα τα ίχνη, μεγάλα και μικρά. Το σκεπτικό μας από αυτό τον μετασχηματισμό από «Land Art» σε «Land Use» επηρεάστηκε ουσιαστικά από τον Matt Coolidge (Center for Land Use Interpretation) κατά τη διάρκεια των ετήσιων εργαστηρίων με τον Matt στο CLUI's μονάδα στο Wendover, Utah.

Με αυτή την επέκταση του πλαισίου των ερευνών μας ήρθε η επιθυμία να αλλάξουμε τους όρους της συμμετοχής μας. Δε υιοθετούσαμε πλέον ως πρόθεση να προσεγγίσουμε τις δυτικές περιοχές της Αμερικής με μια τουριστική προσέγγιση αποστασιοποιημένης έρευνας.

Εικ. 10

Εικ. 11

Το Land Arts επέστρεψε αρκετές φορές στο σταθμό CLUI's South base για να εργαστεί με τους Matt Lynch και Steve Badgett (Simprarch) στο clean livin', ένα πείραμα για τη βιώσιμη διαβίωση στην Αεροπορική Βάση του Wendover. Σε αυτή την περίπτωση το LAAW πρόγραμμα συνέβαλλε στο πείραμα του Simprarch στην βιωσιμότητα δημιουργώντας μια λεκάνη απορροής νερών, θερμικήπια, ένα ενεργό ανθρώπινο κομποστοποιητή και έναν ηλιακό φούρνο (εικ. 8, 9).

Στα πρόσφατα χρόνια αφοσιωθήκαμε σε μια μακράς διάρκειας έρευνα για ιδιαίτερα θέματα που αντιμετωπίζει η περιοχή. Η έρευνά μας εξέτασε τη μετανάστευση κατά μήκος του μεθοριακού φράκτη στα σύνορα ΗΠΑ/Μεξικό. Η έρευνά μας ξεκίνησε με τον David Taylor και τη Συνοριακή αστυνομία των ΗΠΑ (USBP). Οι σπουδαστές κατασκήνωσαν στη διασυνοριακή ζώνη και συμμετείχαν σε επιχειρήσεις του USBP για να αποκτήσουν μια προσωπική εμπειρία από τις προσπάθειες να φυλαχτούν τα σύνορα. Οι LAAW σπουδαστές συνεργάστηκαν σε μια διασυνοριακή διαδικασία με το πρόγραμμα Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες στην Ελλάδα (εικ. 10 έως 12).

Συνεχίσαμε αυτές τις διασυνοριακές έρευνες μέσα από μια μακράς διάρκειας συνεργασία με την γειτονιά Buena Vista Neighborhood που βρίσκεται κατά μήκος των συνόρων US/Mexico border στο El Paso, Τέξας, όπου καθιερώσαμε μια συνεργασία με το El Centro Artístico y Cultural (CAYC) μέσω του διευθυντή της Roberto Salas και της Buena Vista Neighborhood Association (BVNA) μέσω του προέδρου της Armando Carlos. Σε συνεργασία με τα CAYC και το BVNA, το LAAW δημιούργησε αρχικά το 2009 μια τοιχογραφία 200' επί 6' κατασκευασμένη από ανακυκλωμένους μαρμαρίνους πάγκους για να αναδειχθεί η είσοδος της γειτονιάς. Το 2010 εργαστήκαμε με μέλη της κοινότητας για να δημιουργήσουμε ένα πλάνο για πιθανά δημόσια έργα στην Buena Vista. Η κεντρική πρόθεση ήταν να προστατευθεί η γειτονιά από τις προσπάθειες του Υπουργείου Μεταφορών και να απαλλοτριωθεί η γη της γειτονιάς για να επεκταθεί ο αυτοκινητόδρομος I-10 (εικ. 13).

Εικ. 12

Εικ. 14

Εικ. 13

Εικ. 15

Εικ. 16

Εικ. 17

Τον επόμενο χρόνο ανταποκριθήκαμε σε ένα αίτημα μιας κοινότητας που για χρόνια είναι παραμελημένη και δημιουργήσαμε μια στάση λεωφορείων. Τα ηλικιωμένα μέλη της κοινότητας έχουν τώρα μια σκιασμένη θέση όπου κάθονται ενώ περιμένουν το λεωφορείο στους 40° C βαθμούς του καλοκαιριού στο Ελ Πάσο (εικ. 14).

Κατόπιν συνεργαστήκαμε με τις CAYC, BVNA προς όφελος της κοινότητας Buena Vista, σε μια προσπάθεια να προφυλάξουμε ένα υδροβιότοπο που συνορεύει με τη γειτονιά. Σε συνεργασία με τις CAYC, BVNA και τον Δήμο του El Paso υποβάλαμε αίτημα για μια επιχορήγηση από το EPA που θα αποκαθιστούσε τους γειτονικούς υδροβιότοπους και θα εκπαιδευε τα μέλη της κοινότητας να παρακολουθούν τις περιβαλλοντικές συνθήκες στη γειτονιά τους. Το 2012 ολοκλήρωσαν τις εγκαταστάσεις τους που ήταν αφιερωμένες στο Cement Lake project στο Center for Contemporary Art στην Santa Fe και στο Centro Artistico y Cultural στο El Paso (εικ. 15).

Η τρέχουσα ερευνητική διαδικασία εστιάζει στην υδάτινη διαδρομή του Rio Grande. Εάν οι προβλέψεις της επιστημονικής κοινότητας αποδειχθούν σωστές, οι νοτιοδυτικές Ηνωμένες Πολιτείες οδεύουν προς μια παρατεταμένη περίοδο σοβαρής ξηρασίας.

Ως κάτοικοι ενός μεγάλου αστικού κέντρου που εξαρτάται από τον Rio Grande για νερό, επιλέξαμε ότι η εκπαίδευση των φοιτητών μας θα περιλαμβάνει μια έρευνα για το watershed τους. Ξεκινήσαμε με τις πηγές του Rio Grande κοντά στο Creede, Κολοράντο (εικ. 16), και ακολουθήσαμε το νερό προς τα κάτω μέσα από τα φράγματα, τις εκτροπές του ποταμού, τα κανάλια των νερών που δημιουργήθηκαν από τις κοινότητες και τα εργοστάσια ανακύκλωσης έτσι όπως κινείται νότια προς τον ωκεανό (εικ. 17 έως 19). Συναντήσαμε τους ανθρώπους εκείνους που είναι επιφορτισμένοι για να διαχειρίζονται το νερό και τις κοινότητες που εξαρτώνται από αυτό. Έτσι αποκτήσαμε μια καλύτερη κατανόηση της συνολικής λειτουργίας του συστήματος.

Στο πρόγραμμα LAAW program οι φοιτητές/τριες αναπτύσσουν τις ικανότητες εκείνες που είναι αναγκαίες για να καταστούν οι φορείς μιας θετικής αλλαγής. Το καθένα από αυτά τα πρότζεκτ ελάχιστα θα αλλάξει την πορεία των οικολογικών και κοινωνικών αλλαγών. Ωστόσο σχηματίζοντας μια ουσιαστική αλλαγή ως προς τον τρόπο που καθορίζεται η τέχνη ως πρακτική στο University of New Mexico και οι σπουδαστές του LAAW προετοιμάζονται για να συμμετάσχουν με μια πολιτιστική διαδικασία που μακροπρόθεσμα επιχειρεί να εδραιώσει μια βιώσιμη κοινωνία.

Bill Gilbert

Συντονιστής του *Land Arts of the American West*

Καθηγητής Department of Art & Art History, University of New Mexico, ΗΠΑ

Εικ. 18

Εικ. 19